

Türkiyə Azərbaycanın gücünə güc qatır

Şuşa Bəyannaməsi qardaş ölkələrin strateji tərəfdaşlığını daha da möhkəmləndirib

Asiya, Afrika və Avropanın kəsişməsində yerləşən, Aralıq, Qara və Egey dənizləri ilə əhatə olunan, Bosfor və Dardanel boğazlarına sahib olmaqla strateji cəhətdən əlverişli mövqedə yerləşən 100 yaşlı Türkiyə Cümhuriyyəti bu gün dünyada güc mərkəzi olan dövlətlərdən biridir.

Təbii resurslarla zəngin olan Yaşın Şərq və bu resurslara ehtiyacı yaranan Avropa arasında yerləşməsi, eləcə də bu ehtiyatların Avropaya nəqlində tranzit cəhətdən mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi Türkiyəyə hərtərəfli dividendlər qazandırır. Həmçinin hər bir enerji-nəqliyyat layihələri onun rolunu daha da artırır.

"Böyük iyirmilik" dövlətlərinin ən önəmli üzvlərindən biri

Son 20 ildə isə qardaş ölkə Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın yürütdüyü müstəqil siyasət sayəsində böyük tarixi uğurlara imza atıb. Dayanıqlı inkişafını qoruyub-saxlayan Türkiyə iqtisadi qüdrətini artıraraq "Böyük iyirmilik" dövlətlərinin ən önəmli üzvlərindən birinə çevrilib.

Qlobal siyasətdə əhəmiyyətli rol oynayan Türkiyənin razılıq olmadan regionda heç bir siyasi proses həyata keçirilmir. Bütün bunların arxasında Türkiyənin iqtisadi və hərbi qüdrəti dayanır. Ölkənin iqtisadi qüdrətinin gündən-günə yüksəlməsini dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri, valyuta ehtiyatlarının yüksəlməsi də bir daha təsdiqləyir. Dövlətin 2023-cü il üçün büdcəsinin xərcləri 4 trilyon 470 milyard TL, gəlirləri isə 3 trilyon 810 milyard TL-dir. Büdcə kəsrinin ÜDM-yə nisbətini isə 3,5 faiz olaçağı proqnozlaşdırılır. Mövcud məzənnə ilə büdcənin gəlirləri təxminən 205 milyard dollar, xərcləri 241 milyard dollardır.

Ölkənin müdafiə büdcəsi 2020-ci ildə 17,4, 2021-ci ildə isə 15,4 milyard dollar olub. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən Türkiyənin Strategiya və Büdcə Komitəsi tərəfindən hazırlanan "Ortamüddətli Proqram"da (2023-2025) təsdiq edilib.

Dünya Bankının məlumatına görə, Türkiyənin 2019-cu ildə müdafiə büdcəsi bütün zamanların rekordunu qıraraq 20,6 milyard dollar olub. Bununla belə, COVID-19 epidemiyası səbəbindən 2020 və 2021-ci illərdə büdcə azaldı. Amma Türkiyənin müdafiə büdcəsi 2023-cü ildə 388 milyard lirə ilə bütün zamanların rekordunu yeniləyəcək. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan isə bəyan edib ki, Türkiyənin müdafiə büdcəsi gələcəkdə 75 milyard dollara çatdırılacaq.

Bu gün Türkiyə Avropanın ən güclü dövlətinə çevrilməkdədir. Ölkənin 2023-cü il üçün strateji hədəfləri ixracın həcmi 500 milyard dollara çatdırmaqdır.

Əlbəttə ki, Türkiyənin iqtisadi qüdrətinin artması türk dünyasının yüksəlişini istəməyən bəzi dövlətlərdə narahatlıq yaradıb. Bütün imkanlarını Türkiyənin inkişafını əngəlləməyə yönəldən bəzi dairələr qardaş ölkəni beynəlxalq terror təşkilatları ilə vuruşmağa məcbur edirlər. Beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizə təşkilatlarının açıqladığı məlumatlara görə, son 5 ildə dünyada Türkiyə dövləti qədər terrora məruz qalan ikinci bir ölkə yoxdur. 40 ilə yaxındır PKK, ASALA və digər terror təşkilatları ilə mübarizə aparən Türkiyə dövləti son 4 ildir ki, İŞİD kimi dəhşətli bir terror təşkilatı ilə də üz-üzədir.

Bütün bunlara baxmayaraq, 100 yaşlı Türkiyə bütün çətinliklərin, problemlərin öhdəsindən gəlir və istənilən sahədə düşmənlərinə layiqli cavab verir. Bütün bunlar dövlətin hərbi və iqtisadi qüdrətinin yaratdığı reallıqlar fonunda baş verir.

Dünyanın ən güclülərindən olan Türkiyə Ordusu və hərbi sənayesi davamlı inkişafdadır

"Son illərdə Türkiyə hərbi sənayesinin inkişafı ilə dünyaya meydan oxuyur" desək, yanılmırıq. Qlobal silah bazarında da ölkənin payı artmaqda davam edir. Stokholm Beynəlxalq Sülh Araşdırmaları İnstitutunun (SIPRI) 2018-2022-ci illəri əhatə edən hesabatına əsasən, son illərdə pilotsuz uçuş aparatları (PUA), zirehli texnika və raket sistemləri ilə müdafiə sənayesində ciddi irəliləyiş əldə edən Türkiyə dünyanın 12-ci ən böyük silah ixracatçısıdır.

Bu il rəsmi Ankara müttəfiq ölkələrə silah ixracını 6 milyard dollar artırmağı, yeni silah və texnika istehsal etməyi planlaşdırır. 2023-cü ildə yerli şirkətlər tərəfindən hazırlanan MMU döyüş təyyarəsi, "Hürjet" reaktiv təlim təyyarəsi, "Gökbey" helikopteri, "hava-hava" tipli raketlər, "Baykar" şirkətinin "Bayraktar", "Akıncı" və "Qızıl alma" pilotsuz qırıcıları, həmçinin müdafiə sənayesinin "Tayfun" ballistik raketləri, "Altay" tankları, "Siper" hava hücumundan müdafiə sistemləri sahəsində ciddi inkişaf qeydə alınacaq.

Türkiyənin "Baykar" şirkəti son illərdə müdafiə sənayesində mühüm layihələr həyata keçirir. Uzunmüddətli vəzifələri yerinə yetirmək üçün nəzərdə tutulan PUA-lar, pilotsuz qırıcı təyyarələr ilə Türkiyə dünyada Hale sinfindən olan uçuş aparatları istehsal edən dördüncü ölkədir.

Şirkətin istehsal etdiyi PUA-lar, "Bayraktar TB3" pilotsuz təyyarələrin ən son versiyaları ilə təchiz edilən "TCG Anadolu" desant gəmisi isə qardaş ölkənin hərbi sənayedə necə irəlilədiyini, inkişafını aydın göstərir. Bunlar saydığımız yalnız bir neçə nümunədir.

Vətən müharibəsindən sonra Türkiyə ordu modelinin ölkəmizdə tətbiqi, qardaş ölkənin hərbiçiləri ilə keçirilən birgə təlimlər, qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi, hərbi avadanlıqların, texnikaların birgə istehsalı bu ölkənin hərbi sahədə dünyada öz sözünü demiş dövlətlərdən biri olduğunu da sübut edir.

Azərbaycanın Türkiyə ilə müttəfiqliyinin böyük əhəmiyyəti var. Çünki Türkiyə Silahlı Qüvvələri dünyanın ən güclü 10 ordusundan biridir. Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin arsenalında müasir, təkmilləşdirilmiş hərbi texnikalar, silah-sursat yer alır. Bununla yanaşı, bu ölkənin istehsal etdiyi hərbi avadanlıqlar dünyada tanınır və müxtəlif ölkələrin ordusunda istifadə olunur. Bu baxımdan Türkiyəni dövrün hərbi gücə malik böyük dövlətlərdən biri hesab etmək olar.

Şuşa Bəyannaməsi iki dövlətin təhdidə məruz qalmasının qarşısını almaq üçün ciddi sənəddir

Tarixi köklərə əsaslanan Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri Vətən müharibəsindən başlayaraq strateji tərəfdaşlıqda yeni istiqamət aldı. İkinci Qarabağ savaşında Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın, eyni zamanda digər rəsmilərin ölkəmizə dəstək nümayişi, hər an yanımda olduqlarını bildirməsi bir çox dövlətlərin işlərimizə qarşısına imkan vermədi.

Müharibədən sonrakı dövrdə münasibətlər daha da inkişaf etməyə başladı. Bu əlaqələrin rəsmi sənədi isə 2021-ci il iyunun 15-də mədəniyyət paytaxtımız Şuşada imzalandı. Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilk Qarabağ səfərində Prezident İlham Əliyevlə birgə tarixi sənədi yenilədilər. Beləliklə, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı əməkdaşlıq və əlaqələr strateji tərəfdaşlıq müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldi.

Tarixi münasibətlərin yeni mərhələsinin əsasını qoyan Şuşa Bəyannaməsi "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında dostluq və hərtərəfli əməkdaşlığın inkişafı barədə Müqavilə"ni və "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Protokol"u, həmçinin "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Müqavilə"ni özündə rəhbər tutur. Bu, ümumi maraqların qorunmasında hər iki ölkənin siyasi, hərbi, iqtisadi, müdafiə, mədəni, humanitar, səhiyyə, təhsil, sosial, gənclər və idman sahələrindəki imkan və potensiallarının birləşdirilməsinin mühüm əhəmiyyətini ehtiva edir.

Sənəddə beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına, o cümlədən də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinə uyğun olaraq qlobal və regional sülh, sabitlik və təhlükə-

sizliyin təmin edilməsində birgə səylərin davam etdirilməsinin vacibliyi vurğulanır. Həmçinin müştərək maraq kəsb edən regional və beynəlxalq strateji məsələlərdə fəaliyyətlərin qarşılıqlı şəkildə əlaqələndirilməsinin zəruriliyi ifadə edilir.

Bütün bunlar Türkiyənin son illərdə hərbi, iqtisadi, siyasi sahədə güclü dövlətə çevrildiyini bir daha bəyan edir. Azərbaycanın da hərbi gücünə güc qatan qardaş ölkə ilə müttəfiqliyi rəsmiləşdirən bu sənədlə güclərimizi daha da artırır.

Bəyannaməyə əsasən, Azərbaycan və Türkiyə müstəqilliyi, suverenliyi, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı kimi milli maraqlara söykənən məsələlərdə ikitərəfli və çoxtərəfli formatlarda həmrəylik və qarşılıqlı yardım prinsiplərindən çıxış edəcəkdir.

Tərəflərdən hər hansı birinin müstəqilliyinə, suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığına və ya təhlükəsizliyinə qarşı üçüncü dövlət və ya dövlətlər tərəfindən təhdid və ya təcavüz edildiyi təqdirdə, tərəflər birgə məsləhətləşmələr aparacaq və bu təhdid və ya təcavüzün aradan qaldırılması məqsədilə BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə müvafiq təşəbbüs həyata keçirəcəkdir. Bu yardımın həcmi və forması təxirə salınmadan keçirilən müzakirələr yolu ilə müəyyən edilərək birgə tədbirlər görülməsi üçün müdafiə ehtiyaclarının ödənilməsinə qərar veriləcəkdir, Silahlı Qüvvələrin güc və idarəetmə strukturlarının əlaqələndirilmiş fəaliyyəti təşkil olunacaqdır.

Tarixi sənəddə vacib məqamlardan biri də iki qardaş ölkənin silahlı qüvvələrinin müasir tələblərə uyğun olaraq yenidən formalaşdırılması və modernləşdirilməsi istiqamətində birgə söylərdir ki, bununla bağlı işlər daha da sürətlənib.

Xüsusən Türkiyənin hərbi sahədə böyük təcrübəsi, müdafiə sənayesinin inkişafı nəzərə alınaraq, ölkəmizin də bu təcrübələri öyrənməsi və müdafiə sənayesində, həmçinin orduda istifadəsi Azərbaycan Silahlı Qüvvələrini də dünyanın güclü, peşəkar kadrlarla və müasir hərbi texnika, silah-sursatla təchiz olunmuş ordusuna çevirib.

Türkiyənin inkişafı Azərbaycan və türk dünyası üçün vacib amildir

Milli Məclisin deputatı Arzu Nağıyev qəzetimizə açıqlamasında deyib ki, Azərbaycan və Türkiyə arasında imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edən və çoxşaxəli sənəddir. Bəyannamədə həm Qars müqaviləsi, həm də əvvəlki illərdə iki ölkə arasında münasibətlərlə bağlı imzalanmış müqavilələr birləşdirilərək çox ciddi sənəd ki-

mi ortaya qoyulub. Sənəddə birmənalı şəkildə Azərbaycan-Türkiyə münasibətində həm regional, həm də beynəlxalq səviyyədə olan məsələlər, iki ölkənin bir-birinə necə gərəklı olması göstərilib.

Sənəddə hərbi sahədə Türkiyə modelinin tətbiqindən başlanıb birgə təlimlərin keçirilməsi, hər hansı dövlətin ərazi bütövlüyünə təhdid olarsa, BMT-nin Nizamnaməsinə uyğun olaraq məsləhətləşmələr aparılması və buna əsasən müvafiq qərarların qəbul edilməsi kimi məsələlərin əksini tapması çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Deputat vurğulayıb ki, əsgəri mübadilə, təlimlərin keçirilməsi, müasir texnologiyalardan istifadə olunması, hərbi sənaye kompleksinin birgə istehsalı, Təhlükəsizlik Şuralarının tədbirlərinin birgə keçirilməsi də nəzərdə tutulub: "Şuşa Bəyannaməsində, həmçinin Ermənistanın Türkiyəyə müxtəlif iddialarının qarşısının alınması üçün birgə bəyanatların verilməsi də yer alır. Bir sözlə, bu, iki dövlətin hər hansı təhdidə məruz qalmasının qarşısını almaq üçün istinad edilə biləcək ciddi sənəddir. Türkiyənin son illərdə müdafiə sənayesi sahəsində çox ciddi irəliləyişləri var. Bunu 44 günlük Vətən müharibəsində də gördük. Türkiyədən alınmış ən müasir texnologiyalardan, eyni zamanda hava hücumundan müdafiə sistemindən istifadə müharibədə qələbə qazanmağımızda böyük rol oynadı".

A.Nağıyev qeyd edib ki, Türkiyənin hərbi sahədə inkişafı həm Azərbaycan, həm də gələcəkdə böyük türk dünyası üçün vacib məsələdir. Məhz Silahlı Qüvvələrin inkişafı, iki ölkə arasında hərbi sahədə fikir mübadiləsi aparılması, birgə təlimlər türk dünyasının gələcək inkişafına, təhlükəsizliyinə təhdidin qarşısının alınması üçün ən mühüm sığortadır. Hərbi sənaye kompleksinin təkmilləşdirilməsi perspektivdə istər Türkiyənin və Azərbaycanın, istərsə də müqaviləyə əsaslanan digər dövlətlərin də inkişafı üçün görülən işlərdir.

Türkiyənin son illərdə hərbi müdafiə sənayesi sahəsində irəliləməsinin ancaq müsbət hal olduğunu vurğulayan deputat əlavə edib ki, "bir millət, iki dövlət" prinsipindən çıxış edən ən yaxın dostumuz Türkiyədir. "Qardaş ölkənin istənilən sahədə inkişafı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu tək region üçün deyil, həm də beynəlxalq səviyyədə öz işini görür. Dünyada artıq görüntülər var ki, beynəlxalq güc beynəlxalq hüquqdan üstündür. Buna görə də Türkiyənin hərbi sahədə inkişafı, demək olar ki, Azərbaycanın inkişafıdır", - deyərək A.Nağıyev bildirib.

Şuşa Bəyannaməsi regionda təhlükəsizliyin təmin olunmasında böyük əhəmiyyət daşıyır

Şuşa Bəyannaməsinin hazırda regionda sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunmasında böyük əhəmiyyət daşıdığını qeyd edən hərbi ekspert Ədalət Verdiiyev bildirib ki, məhz bu sənədin imzalanması Azərbaycanın Vətən müharibəsindəki qələbəsini həzm etməyən molla rejiminə qarşı da çəkindirici faktor rolunu oynadı.

Ekspert vurğulayıb ki, həm Vətən müharibəsində, həm də ondan sonrakı dövrdə Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi, texniki, iqtisadi, siyasi, diplomatik sahədə əməkdaşlıq özünün müsbət nəticələrini daha qabarıq şəkildə göstərir: "Hazırda bir çox silah sistemləri üzrə dünyanın ilk sərəhədlər yer alan Türkiyə və İsrailin Azərbaycanla yaxından əməkdaşlıq etməsi öz müsbət nəticələrini regionda nümayiş etdirir. Türkiyənin müdafiə sənayesi sahəsində sürətlə irəliləməsi ölkəmiz üçün də böyük əhəmiyyət daşıyır".

Ölkəmizin də Türkiyənin müdafiə sənayesi sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlərdən yüksək səviyyədə yararlanmağa çalışdığını qeyd edən Ədalət Verdiiyev hesab edir ki, Azərbaycan Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin tabeliyində olan qurumlar Türkiyə ilə əməkdaşlıqda maraqlı olmalı və onların müsbət təcrübəsini ölkəmizdə tətbiq edərək dünya bazarında yaranmış silah-sursat qitləyinin aradan qaldırılması istiqamətində vacib və önəmli addımlar atılmasını sürətləndirməlidir.

*Əsmər QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"*